

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕРЕЖЕВИЙ ПРОСТІР ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ**ПЕТРАНЮК А. І.**, аспірант кафедри філософії, соціології та релігієзнавства**Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника***E-mail:* andrii.petraniuk.22@pnu.edu.ua

Анотація. Стаття присвячена висвітленню цивілізаційних зрушень, що спричинені інформатизацією, комп'ютеризацією усіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства та розкриттю на їхній основі підвалин і специфіки соціальної організації «мережевого суспільства». З цією метою було висвітлено основні теорії інформаційного суспільства, виявлено на їхній основі соціокультурні трансформації сьогодення та показано, що інформатизація та спричинений нею розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та Інтернет-мережі, зумовлює не так трансформацію фундаментальних підвалин соціальності, як саму реальність. Технологічні інновації призвели до зміни просторових уявлень та постановки інформаційно-мережевого простору, принципи якого визначають особливості соціальної взаємодії. В інформаційну добу, так само як і в попередні епохи, людські спільноти формуються на ментальній (культурно-психологічній) підоснові, проте втрачають чітко визначений територіальний обрис. Завдяки цьому в інформаційно-мережевому просторі помітно слабшає тиск зовнішніх щодо людини настанов і наративів, а тому вона може вільно й без жодних сторонніх щодо неї передумов та причин вступати в комунікацію з іншими, у висліді чого процес її самовизначення може мати цілий спектр специфічних особливостей, які потребують окремого всебічного дослідження.

Ключові слова: інформаційна ера, інформатизація, інформаційне суспільство, мережеве суспільство, мережевий принцип, мережа, інформаційно-мережевий простір, спільнота.

Актуальність (Introduction). Докорінні соціокультурні трансформації, що розпочалися у світі в середині ХХ ст., поставили під сумнів усі колишні уявлення. На думку Е. Тоффлера така ситуація цілком закономірна з огляду на те, що всі «старі способи мислення, старі формули, догми й ідеології незалежно від того, як високо їх цінували та якими корисними вони були в минулому, більше не відповідають обставинам. Світ, який швидко утворюється від зіткнення нових цінностей і технологій, нових геополітичних відносин, нових стилів життя й засобів сполучення, вимагає абсолютно нових ідей і аналогій, класифікацій і концепцій» [25, с. 14]. Бурхливе творення нового світоустрою, вчений нейтрально назвав «третьою хвилею» тих цивілізаційних трансфор-

мацій, які, на його думку, невдовзі в повну силу проявляться в усьому світі, трансформуючи усталений суспільний лад.

Книга Е. Тоффлера «Третя хвиля» побачила світ у час, коли провіщені ним зміни тільки набирали обертів. Саме тому у згаданій праці вчений лише намітив ті цивілізаційні зрушення, що сколихнуть світ уже в наступному десятилітті та привернуть багато уваги і закордонних, і українських дослідників. Безумовним лідером серед них можна вважати американського соціолога Д. Белла. В опублікованій у 1973 році та широковідомій сьогодні роботі «Майбутнє постіндустріального суспільства: досвід соціального прогнозування» він увів поняття «постіндустріального суспільства, між тим зауважуючи, що вважає

його всього лиш аналітичною конструкцією, що допоможе спрогнозувати зміни у житті суспільства побудованому на обміні знаннями та інформацією через інформаційні мережі та комп'ютери [3].

Незважаючи на те, що Д. Белл не ставав за мету сформулювати остаточні істини, багато запропонованих ним ідей та висновків привернули чимало уваги дослідників. У цьому контексті доречно згадати роботу німецького соціолога та філософа Т. Штоньєра. В праці «Інформаційне багатство: профіль постіндустріального суспільства», що була опублікована в 1983 році, вчений зосередив увагу на змінах, що розпочалися у сучасному для нього світі через зміщення центру тяжіння від промисловості до інформації, знаменуючи появу нового постіндустріального суспільства [23]. Водночас він продовжував розвивати запропоновану Д. Беллом сьогодні вже класичну триетапну структуру соціального розвитку.

Намічені в кінці 70-х на початку 80-х рр. XX ст. соціокультурні трансформації, повною мірою проявилися за кілька років у США. Стрімке зростання ролі інформації та знань у житті суспільства, збільшення частки людей зайнятих виробленням інформаційних продуктів та послуг, супроводжувалося поступовим проникненням комп'ютерів у побутове життя, так само як і багато інших тогочасних інновацій, знаменували появу якісно нового етапу суспільного розвитку – «інформаційної ери». Зрушення, спричинені її приходом, за висновком американського дослідника В. Дізарда, в той час було складно однозначно окреслити, оскільки з цілого віяла нових можливостей чітко окреслився тільки перехід економіки на виробництво, зберігання та розповсюдження інформації [9].

У мірі того, як індустріальні засоби виробництва витіснялися наукомісткими технологіями, дослідники намагалися запропонувати якомога точніший

опис суспільства у якому знання та інформація стали визначальним фактором розвитку та системоутворюючим чинником, а тому використовували для його позначення різні терміни. Так, наприклад, З. Бжезинський послуговувався терміном «технотронне суспільство» [6], П. Дракер «суспільство знання» [11], Ж. Ф. Ліотар «постмодерн» [18] тощо. Кожне з них сприяло розкриттю окремих сторін новоствореного світу, водночас залишаючись неспроможним до цілісного відтворення його своєрідності. Константою, чи радше осердям усіх трансформацій, була інформація, що вочевидь стало головною причиною поступового утвердження в інтелектуальному дискурсі терміну «інформаційне суспільство». Спочатку, як свідчать праці Й. Масуди, його використовували для позначення суспільства, яке виробляє та поширює інформацію, перетворює її на головний вид послуг, товар і навіть на владу [20]. Втім дещо згодом, термін «інформаційне суспільство» почали застосовувати для позначення соціального устрою, що став закономірним підсумком революційних зрушень в обробці та організації інформації, спричинених виникненням і стрімким розповсюдженням комп'ютерів [3].

Сформовані у кінці XX ст. підходи цілком суголосні висновкам сучасного іспанського вченого М. Кастельса. У праці «Інформаційна доба: економіка, суспільство та культура» він зосереджував увагу на тому, що в сучасному світі індустріальне виробництво стрімко поступається своїм місцем економіці послуг, в основі якої лежать інформаційно-комунікаційні технології, генна інженерія та мікроекономіка. Ці зміни сприяють переходу людства на новий – інформаційний щабель суспільного розвитку, провідним сектором якого стане вироблення, поширення, обробка та ефективного використання знань та інформації [8]. Важливим етапом на цьому шляху стало винайдення та масове поширення Інтернету, що у підсумку своєму

заклало підвалини для формування нового суспільного укладу, який, на думку вченого, доцільно назвати «мережевим» [17, с. 2].

Означене розмаїття підходів до визначення тих соціокультурних трансформацій, що відбуваються в сучасному світі вказує на концептуальну невизначеність поняття «інформаційне суспільство», тим самим даючи підстави визнати раціональними висновки Ф. Вебстера про те, що серед учених, які займаються вивченням своєрідності інформаційного суспільства немає єдності. Багато дослідників вважає, що інформатизація породила докорінно новий тип суспільства, натомість чимало залишається й тих, хто цілком обґрунтовано спростовує подібну позицію та стверджує, що інформатизація усталених суспільних відносин не призводить до появи нового суспільного ладу [29]. Очевидно, що подібна позиція не позбавлена низки раціональних думок, утім її прихильники не враховують глибини світоглядних і соціокультурних зрушень сучасного світу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Відсутність єдності у розуміння природи соціокультурних зрушень породжених інформатизацією усіх сфер суспільного життя та активне застосування терміну «інформаційне суспільство» у науковій літературі та суспільно-політичному житті сучасного соціуму, сприяє утриманню стійкого наукового інтересу до означених проблем. Це яскраво засвідчують роботи Д. Баудена і Л. Робінсона [2], М. Бакленда [7], М. Кастельса [8, 17], Т. Фіцпатріка [13], Н. Мура [21], О. Ішоли [15], Х. Нати [22] та ін., у яких вони зосереджують увагу на сутності та критеріях «інформаційного суспільства», водночас підкреслюючи його пріоритет для добробуту та сталого розвитку світу.

Не оминули своєю увагою цієї проблеми й українські науковці. Тут передусім хотілося б згадати роботи Р. Войтович [4], В. Воронкової [4], І. Гояна [25], Г. Жаворонкової та Н. Чигасової [12], А. Добровольської [10], С. Сторожук [24], М. Требіна [27] та ін. У своїх працях вони зосередили увагу на різних аспектах тих соціокультурних зрушень, що відбуваються в сучасному світі. Втім їхні погляди та аргументи, зазвичай обертаються навколо сформованих теоретиками (Д. Белл, Е. Тоффлер, Й. Масуда та ін.) інформаційного суспільства ідей та підходів. У висліді цього в українському інтелектуальному дискурсі поширилося переконання у тому, що розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяє зародженню нових форм суспільної організації та спричиняє зміну образу людини. Водночас згадані нами дослідники повністю ігнорують той факт, що інформаційно-комунікаційні технології – це позасоціальний феномен, а тому його вплив на суспільство та людину має опосередкований і потребує глибокого і всебічного вивчення.

Мета (Purpose) статті – схарактеризувати цивілізаційні зрушення спричинені інформатизацією, комп'ютеризацією усіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства аби виявити підвалини та специфіку соціальної організації «мережевого суспільства».

Методи (Methods). Провідну роль у процесі дослідження зіграв міждисциплінарний підхід. Він дав можливість органічно поєднати теоретичні напрацювання здійснені у різних галузях наукового знання. Уникнути їхньої суб'єктивної характеристики та далеких науковим висновкам оцінних суджень забезпечило звернення до базових положень принципу об'єктивності. Разом з ними у процесі дослідження широко використовувалися такі загальнонаукові методи як індукція та дедукція, аналіз і синтез, узагальнення і аналогія. Вони

були доповненні методами категоріального та текстологічного аналізу.

Результати (Results). Широко-вживаний сьогодні термін «інформаційне суспільство» був уведений в інтелектуальний дискурс американським соціологом Д. Беллом для позначення змін, що відбувалися у процесі зміщення економіки від індустріального до постіндустріального виробництва, завдячуючи науково-технічній революції. У висліді цих змін, виробництво товарів змінилося виробництвом послуг, помітно зросли доходи населення, а рушійною силою економіки стали наукові розробки. З огляду на це, рівень освіти, професіоналізм, навченість та креативність працівника стали найбільш цінними якостями працівників. Зважаючи на це, дослідник уже найближчим часом очікував стрімкого зростання суспільної ролі знання та науки та, відповідно, розширення прошарку людей зайнятих інтелектуальною діяльністю. В постіндустріальному суспільстві, на думку Д. Белла, саме вони стануть лідерами думок і розвитку інформатизованого промислового виробництва.

Запропонувавши досить розлогу картину соціокультурних та економічних трансформацій у роботі «Майбутнє постіндустріальне суспільство: досвід соціального прогнозування», в подальших працях, Д. Белл об'єднав поняття «постіндустріальне» та «інформаційне» суспільства. Таким чином він підкреслив синхронність у розвитку постіндустріального та інформаційного суспільства, зосередивши заразом увагу на інформації, як осерді та рушійній силі постіндустріального виробництва.

Після Д. Белла було ще кілька спроб концептуалізувати основні характеристики інформаційного суспільства та визначити напрям його подальшого розвитку. В цьому контексті доречно згадати найбільш вживані визначення інформаційного суспільства. Так, наприклад, М. Гільберт вважає, що інфор-

маційними доречно називати суспільства, у яких виробництво, поширення, використання та маніпулювання інформацією стали осердям економічної, політичної та культурної діяльності [14]. До того ж учений вважає, що цифрова інформація та комунікаційні технології призвели до інформаційного вибуху та глибоко змінили всі аспекти соціальної організації, включаючи економіку, освіту, охорону здоров'я тощо. Подібну позицію поділяє й Л. Карваліч, розглядаючи «інформаційне суспільство як новий тип суспільства, де рушієм є володіння інформацією (а не матеріальним багатством), силою, що стоїть за її трансформацією та розвитком» [16, с. 29].

Цікавим у контексті нашого дослідження видається визначення «інформаційного суспільства» запропоноване У. Мартіном. Він вважає, що інформаційними вартує вважати не ті суспільства, що характеризуються швидким зростанням виробництва та використання інформації, широким використанням різноманітних джерел інформації, а ті – де люди знають і цінують, яка інформація їм потрібна, де і як її отримати, і, зрештою, як її використовувати [19]. Натомість О. Ішола вважає інформаційним, суспільство, в якому значна частка соціальної діяльності, зокрема, економічні операції, спілкування, громадські організації та уряди здійснюються за допомогою ІКТ-мереж або залежать від ІКТ-технологій, що стають все більшим сумісними [15, с. 184].

Згадані нами тлумачення «інформаційного суспільства» загалом підтримує й відомий сучасний дослідник інформаційного суспільства М. Кастельс. Між тим, на противагу багатьом своїм попередникам (зокрема Д. Беллу, Е. Тоффлеру та ін.) він вважає, що функціонування інформації було притаманне людському суспільству протягом усієї його історії, а тому цю ознаку не можна вважати засадничою рисою інформаційного суспільства [8]. Справжні

парадигмальні зрушення відбулися завдяки застосуванню знань та інформації для генерування пристроїв, що обробляють інформацію та здійснюють комунікацію, тобто після винайдення та широкого поширення Інтернет-мережі. Вона, на думку дослідника, «є тканиною нашого життя. Якщо інформація – це сьогодишній еквівалент електрики в індустріальну епоху, то Інтернет – як цілком справедливо зауважує М. Кастельс, – у наші часи можна порівняти як із електричною мережею, так і з електричною машиною завдяки спроможності поширювати силу інформації всією цариною людської активності. Ба більше – як нові технології виробництва й передачі енергії зробили можливими фабрики й великі корпорації як організаційні засади індустріального суспільства, так і Інтернет є технологічною засадою організаційної форми Інформаційної Епохи: мережі» [17, с. 1].

Виникнення Інтернету, як нового комунікативного середовища, на думку М. Кастельса, призвело до появи нової соціальної форми – «мережевого суспільства». Його ключові функції й процеси організуються за мережевим принципом, який істотно змінюється завдяки появі Інтернету. В попередні епохи, мережі формувалися навколо централізовано визначених цілей, що досягалися через раціоналізовані, вертикальні ланцюжки передачі команди та контролю. Таким чином, мережі ставали заповідниками приватного життя, а централізовані ієрархії були ленами (феодальними маєтками) сили та продукції. Зовсім інших соціальних обрисів, на думку вченого, набуває мережа завдяки запровадженню «комп'ютеризованих інформаційних та комунікаційних технологій і, зокрема, Інтернету», спосіб організації якого поступово переноситься на всі життєві сфери суспільства [17, с. 2].

Як нова форма організації, мережа, на думку М. Кастельса, характе-

ризується неформальністю, спонтанністю, відсутністю ієрархії, множинністю лідерів та рівнів взаємодії (кожен діє з іншим без посередництва), децентралізованістю, мобільністю та гнучкістю. До того ж їй притаманна вільна взаємодія, відкритість інформаційних ресурсів, рівноправність учасників незалежно від їхньої ролі, масштабу, ресурсів, зорієнтованість на результат та консенсусність у прийнятті рішень [4, с. 6-7].

Поняття «мережеве суспільство» («спільність мережевих структур») М. Кастельс увів у науковий обіг у 1996 році. Саме в цей час електронні комунікації почали поширюватися на всю життєдіяльність соціуму, тим самим зумовивши виникнення глобальної електронної комунікаційної системи – Мережі. На відміну від усіх інших форм організаційної структури, вона не мала чітко виражених центрів і меж, тим самим, постаючи системою особливих відкритих структур, осередків і вузлів, здатних на основі комунікацій до необмеженого розширення у процесі перманентного включення та виключення. Кожен елемент (вузол) є рівноправною складовою внутрішнього зв'язку мережі, тим самим забезпечуючи її внутрішню цілісність і несуперечливість.

Швидка екстраполяція здавна відомого мережевого принципу на всі життєві сфери суспільства, на думку М. Кастельса, була спричинено багатьма різними чинниками. В цьому контексті дослідник згадує і затребувану економікою гнучкість, й непереборне бажання людини до вільної комунікації та самореалізації, і навіть стрімку інформатизацію та комп'ютеризацію [17, с. 2]. Утім, на наш погляд, усе це, у єдності своїй, стало закономірним наслідком поступового розчарування силою модерного Ratio та сформованого на його тлі соціального проекту. Після другої світової війни західноєвропейське суспільство чітко усвідомило потребу у значно гнучкіших організаційних засобах через неспроможність жорстко

централізованих та ієрархій, відповідати на злободенні запити. Реалізувати окреслене завдання вдалося тільки після винайдення Інтернет – «невизначної технології», що стала головним важелем переходу в нову форму суспільства.

Утвердження мережевого принципу в житті та виробничій діяльності суспільства, цілком закономірно призвело до постання цілого ряду динамічних та відкритих структур. Це, на думку М. Кастельса, породило «безпрецедентну комбінацію гнучкості та виконання завдань, координованого прийняття рішень та децентралізованого виконання, індивідуалізованої виразності та глобальної, горизонтальної комунікації, що впроваджує вищу організаційну форму людської діяльності» [17, с. 2]. Здійснюючи децентралізацію організованих структур завдяки автономним філіям (вузлам) та електронним ринкам, мережа стрімко розширила простір, закладаючи підвалини для постання нової реальності. В інформаційному світі фізична реальність поступається своїм місцем символічному та семантичному середовищам.

Поряд з вказаним, доцільно згадати і про те, що формування нецентрованого комунікативного середовища завдяки інтенсивному розвитку інформаційно-комунікаційних технологій спричинило переосмислення усталених географічних уявлень. «Інтернет, – зауважує М. Кастельс, – має власну географію – географію, створену мережами та вузлами, які обробляють потоки інформації, що породжуються та скеровуються з місць. Окремий елемент є мережею, тому архітектура та динаміка численних мереж є джерелом значення та функції для кожного розташування. Простір, який виникає як результат потоків, є новою формою простору... він поєднує свої розташування через телекомунікаційні комп'ютерні мережі та комп'ютеризовані транспортні системи.

Він по-новому визначає відстань, але не скасовує географію» [17, с. 207].

Зміна просторових уявлень в мережевому світі супроводжується реінтеграцією місцевостей у функціональні мережі, у висліді чого міста і країни починають втрачати своє географічне, історичне, економічне та культурне значення. Простір місць замінюється простором потоків, які є виразом домінантних у житті суспільства процесів. Інформаційне суспільство будується навколо потоків капіталу, технологій, інформації, зображення, символи, звуки. Таким чином, в новому мережевому світі Нью-Йорк, Токіо та Лондон – це не міста, не географічні осередки та фінансові центри, а потоки та процеси.

Трансформація просторових уявлень, на думку М. Кастельса, супроводжувалася зміною ідеї темпоральності. В інформаційно-мережевому просторі поступово руйнується і біологічна, і соціальна ритмічність, які, як відомо, були тісно пов'язані з фізичною реальністю та потоками життєвого циклу. Останній розмивається у мережевому комунікаційному середовищі – гнучка реальність породжує соціальну аритмію, у висліді чого принцип життєвої послідовності з біологічного стає соціобіологічним. Традиційне уявлення про час руйнується – лінійний, незворотній, вимірний, передбачуваний час дробиться на шматки, і починає визначатися не заданими параметрами, а соціальними контекстами. Показовим у цьому контексті є Інтернет-ресурси та послуги, які існують тільки у моменти звернення до них, які нерідко порушують історичну послідовність.

Постання нових просторово-часових характеристик буття супроводжується трансформацією самої реальності та всього середовища людської кооперації, тим самим сприяючи постанню нових моделей соціальної взаємодії. М. Кастельс у цьому контексті передусім згадує віртуальні спільноти. В їхній основі лежить онлайн комунікація, яка породжує прірву між розташуванням та

комунікацією спільноти. У висліді цього, більш відповідні викликами сьогодення вибіркові моделі соціальних стосунків поступово витісняють територіально визначені форми взаємодії людей [17, с. 116].

Утім віртуальні спільноти – це лише один з численних проявів пристосування інформаційно-комунікаційних технологій до суспільної діяльності. На думку М. Кастельса, Інтернет в сучасному світі постає продовженням життя в усіх його параметрах і з усіма його модальностями. Тут доречно передусім згадати не тільки широке використання стільникового зв'язку у процесі міжособистісної комунікації, а й електронну пошту, різноманітні повідомники (Viber, Telegram, WhatsApp та ін.), чати, групи обміну новинами, багатоцільові Інтернет-конференції та багато інших засобів для швидкої онлайн комунікації. Всі згадані нами мережеві технології, змінюють звичні для людини форми комунікації, тим самим викликаючи чимале занепокоєння у суспільства та численні міфи про дегуманізацію людини, про її відчуження від реального світу тощо. Їх стрімке поширення у масовій свідомості, на думку М. Кастельса, забезпечують медіа, орієнтовані на привабливості суспільної уваги. Насправді ж, численні наукові дослідження вказують на те, що Інтернет-комунікація має позитивний вплив на суспільство – зазвичай вона істотно посилює міцні соціальні зв'язки (до прикладу можна згадати родинні), водночас породжуючи велику кількість нових типів слабких зв'язків, які можна спостерігати в онлайн-спільнотах за інтересами. Зазвичай, вони засновані на мережевому принципі, а тому менш стійкі, ніж спільноти, що засновані на географічному принципі.

Загалом, завдячуючи зверненню до різноманітних наукових та соціологічних досліджень, М. Кастельсу вдалося досить переконливо довести, що Інтернет та інформаційно-комунікаційні технології сприяють розвитку соціальності,

не зумовлюючи між тим відсторонення від реального світу. Інтернет-комунікація, як показав дослідник на численних прикладах, зазвичай постає продовженням чи точніше доповненням щоденних взаємостосунків. З огляду на це, наразі немає підстав припускати зміну особистості та групової ідентичності людини у процесі опосередкованої інформаційно-комунікаційними технологіями онлайн-комунікації. У мережевому спілкуванні соціальні користувачі (у тому числі й тинейджери [25]) здебільшого створюють ідентичності, що не суперечать їхнім офлайн образам [17, с. 118-119]. Утім, це зовсім не означає, що сформовані під впливом мережевих технологій інноваційні форми соціальної взаємодії не можуть руйнувати фундаментальних підвалин соціальності, а з ними й історично сформованих людських спільнот.

Означене нами занепокоєння негативним впливом інформаційно-комунікаційних технологій та онлайн комунікації на розвиток суспільства стало логічним підсумком трансформації просторових та географічних уявлень. Сучасна соціальна взаємодія не має територіальної прив'язаності, що ставить під сумнів існування самої спільноти. В модерній науці, як свідчить класичне сьогодні визначення Ф. Тьоніса, вона розглядалася як об'єднання людей, засноване на ментальній (культурно-психологічній) та територіальній підоснові [28, с. 448-449], а тому втрата останньої цілком закономірно викликає сумнів у життєздатності самої спільноти. Попри логічність, вищезначені висновки все ж не відповідають, реальному стану речей. Насправді ж людські об'єднання, засновані на культурно-психологічній та територіальній підоснові були розповсюджені тільки в аграрну добу й почали швидко зникати з початком індустріалізації. Звісно породжені ними трансформації тільки частково змінили родини та релігійні громади, які, втім своїм соціальним значенням, істотно поступалися націям, як рушійній силі Модерну.

Єдність націй на певній визначеній території, як цілком аргументовано показав свого часу Б. Андерсон [1], була уявною, що частково споріднює її з мережевими спільнотами, що вибудовані в зовсім іншому просторовому полі. Інакше кажучи, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій трансформує реальність, втім залишаючи незмінними підвалини самої соціальності. Так само як і раніше, спільноти, з міцними й слабкими внутрішніми зв'язками, формуються у процесі комунікації, яка має і територіальні, і ціннісні, і культурні, і мовні, і релігійні чи інші обриси. Водночас розвиток інформаційних технологій дає можливість виходити за межі територіальної прив'язаності, вступаючи у комунікацію з іншими керуючись власними інтересами, цінностями, проектами тощо.

Висновки і перспективи (Discussion). На основі сказаного приходимо до висновку, що інформатизація та спричинений нею розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та Інтернет-мережі, зумовлює не так трансформацію фундаментальних підвалів соціальності, як саму реальність. Технологічні інновації призвели до зміни просторових уявлень та постання інформаційно-мережевого простору, принципи якого визначають особливості соціальної взаємодії. В інформаційну добу, так само як і в попередні епохи, людські спільноти формуються на ментальній (культурно-психологічній) підоснові, проте втрачають чітко визначений територіальний обрис. Завдяки цьому в інформаційно-мережевому просторі помітно слабшає тиск зовнішніх щодо людини настанов та наративів, а тому вона може вільно й без жодних сторонніх щодо неї передумов та причин вступати в комунікацію з іншими, у висліді чого процес її самовизначення може мати цілий спектр специфічних особливостей, які потребують окремого всебічного дослідження.

Список використаних джерел

1. Андерсон, Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. Київ: Критика, 2001. 272 с.
2. Bawden, D. & Robinson, L. Introduction to the information society. London: Facet Publishing, 2012. 351 p.
3. Bell, D. The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting. NY: Basic Books, 1976. 616 p.
4. Войтович Р. Мережеве суспільство як нова форма соціальної організації в умовах глобалізації. Політичний менеджмент. 2010. № 5. С. 3-18.
5. Воронкова В., Романенко Т., Андрукайтене Р. Генеза від інформаційного суспільства до "smart-суспільства" в контексті історичної еволюції сучасного світу: теоретико-концептуальний контекст. Гілея: науковий вісник. 2017. Вип. 116. С. 128-133.
6. Brzezinski, Z. Between two ages/ America's Role in the Technetronic Era. New York: Viking Press, 1970. 123 p.
7. Buckland, M. Information and society Cambridge, MA: MIT Press, 2017. xiv, 217 p.
8. Castells, M. The Rise of Network Society. Oxford and Malden, Mass.: Blackwell Publishers, 1996. XVII 556 pp.
9. Dizard, Wilson P. The Coming Information Age: An Overview of Technology, Economics, and Politics. New York: Longman, 1982. 213 p.
10. Добровольська, А. Б. Постіндустріальні тенденції світового розвитку та їх вплив на політико-трансформаційні процеси транзитивних країн. Науковий вісник Дипломатичної академії України. Серія «Політичні науки». 2015. (Вип. 2). С. 61-73.
11. Drucker, Peter F. The New Society of Organizations. Harvard Business Review, 1992. URL: <https://hbr.org/1992/09/the-new-society-of-organizations>

12. Жаворонкова, Г. В. & Чигасова, Н. М. Становлення сучасного інформаційного суспільства: проблеми та перспективи розвитку. Вісник Хмельницького національного університету 2010, № 2, Т. 3 С. 182-186.
13. Fitzpatrick, T. Critical Theory, Information Society and Surveillance Technologies. In: Information, Communication and Society, 2002. Vol. 5. No. 3. Pp. 357-378.
14. Hilbert, M. Digital technology and social change: the digital transformation of society from a historical perspective, Dialogues in Clinical Neurosciences. 2020. 22:2, Pp. 189-194, DOI: 10.31887/DCNS.2020.22.2.
15. Ishola, O. S. Information society: Its meanings and implications. Journal of Library, Science Education and Learning Technology, 2019. Volume 1, Number 1. Pp. 181-191.
16. Karvalics, L. Z. Information Society – what is it exactly? In: Pintér, R. (ed) Information Society: From Theory to Political Practice. Budapest: Gondolat – Új Mandátum, 2008. Pp. 29–46.
17. Кастельс, М. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства. Пер. з англ. Київ, ТОВ «Ваклер», 2007 304 с.
18. Ліотар Ж. Ф. Ситуація Постмодерну. Філософська і соціологічна думка. 1995. Вип. 5-6. С. 15-38.
19. Martin, W. J. The global information society. London and New York: Routledge, 1995. 223 p.
20. Masuda Y. The Information Society as Post-Industrial Society. Tokyo, Japan: Institute for the Information Society, 1980. XIV, 171 p.
21. Moore, N. Policies for an information society. Aslib Proceedings, 1998. Vol. 50 No. 1, pp. 20-24. doi.org/10.1108/eb051478
22. Nath, H. K. The information society. Space and Culture. India, 2017. N 4, Pp. 19-28.
23. Stonier, T. The Wealth of Information: Profile of the Post-industrial Society Paperback London: Mandarin, 1983. 176 p.
24. Storozhuk S., Hoyan I., Fedyk O., Kryvda N. Worldview and ideological priorities of modern society: ukrainian and euro-atlantic context. Ideology and Education in Post-Soviet Countries. 2019. № 2 (13), Pp. 255-272.
25. Сторожук С. В. & Гоян І. М. Вплив віртуальної реальності на самоактуалізацію тинейджерів: антропологічний вимір. Антропологічні виміри філософських досліджень. 2016. Вип. 9. С. 17-28.
26. Тоффлер, Е. Третя Хвиля / 3 англ. пер. А. Євса. Київ: Вид. дім «Все-світ», 2000. 480 с.
27. Требін М. П. Концептуалізація феномену інформаційного суспільства. Безпекове інноваційне суспільство: взаємодія у сфері правової освіти та правового виховання: матеріали міжнар. інтернет-конф. (25 травня 2016 р.) Харків, 2016. С. 126–137.
28. Тьоніс, Ф. Спільнота і суспільство. Дух і літера. 2002. № 11-12. С. 439-453.
29. Webster, Frank V. Theories of the information society. London and New York: Routledge, 2002. 314 p.

References

1. Anderson, B. Uiaveni spilnoty. Mirkuvannia shchodo pokhodzhennia y poshyrennia natsionalizmu [Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism]. Kyiv: Krytyka, 2001. 272 p.
2. Bawden, D. & Robinson, L. Introduction to the information society. London: Facet Publishing, 2012. 351 p.

3. Bell, D. The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting. NY: Basic Books, 1976. 616 p.

4. Vojtovych, R. Merezheve suspilstvo yak nova forma sotsialnoi orhanizatsii v umovakh hlobalizatsii [Network society as a new form of social organization in the conditions of globalization]. Politychnyj menedzhment. 2010. Vol. 5. Pp. 3-18.

5. Voronkova V., Romanenko T., Andriukaitene R. Geneza vid informatsiinoho suspilstva do "smart-suspilstva" v konteksti istorychnoi evoliutsii suchasnoho svitu: teoretyko-kontseptualnyi kontekst [The genesis of the information society to the "smart society" in the context of the historical evolution of the modern world: theoretical and conceptual context]. Hileia: naukovi visnyk. 2017. Vol. 116. S. 128-133.

6. Brzezinski, Z. Between two ages/ America's Role in the Technetronic Era. New York: Viking Press, 1970. 123 p.

7. Buckland, M. Information and society Cambridge, MA: MIT Press, 2017. xiv, 217 p.

8. Castells, M. The Rise of Network Society. Oxford and Malden, Mass.: Blackwell Publishers, 1996. XVII 556 pp.

9. Dizard, Wilson P. The Coming Information Age: An Overview of Technology, Economics, and Politics. New York: Longman, 1982. 213 p.

10. Dobrovolska, A. B. Postindustrialni tendentsii svitovoho rozvytku ta yikh vplyv na polityko-transformatsiini protsesy tranzytyvnykh krain [Post-industrial trends of world development and their impact on the political and transformational processes of transitional countries]. Naukovi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy. Seriya "Politychni nauky". 2015. Vol. 2. S. 61-73.

11. Drucker, Peter F. The New Society of Organizations. Harvard Business Review, 1992. URL:

<https://hbr.org/1992/09/the-new-society-of-organizations>

12. Zhavoronkova, H. V. & Chyhasova, N. M. Stanovlennia suchasnoho informatsiinoho suspilstva: problemy ta perspektyvy rozvytku [Formation of modern information society: problems and prospects of development]. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu 2010, № 2, T. 3 S. 182-186.

13. Fitzpatrick, T. Critical Theory, Information Society and Surveillance Technologies. In: Information, Communication and Society, 2002. Vol. 5. No. 3. Pp. 357-378.

14. Hilbert, M. Digital technology and social change: the digital transformation of society from a historical perspective, Dialogues in Clinical Neuroscienc. 2020. 22:2, Pp. 189-194, DOI: 10.31887/DCNS.2020.22.2.

15. Ishola, O. S. Information society: Its meanings and implications. Journal of Library, Science Education and Learning Technology, 2019. Volume 1, Number 1. Pp. 181-191.

16. Karvalics, L. Z. Information Society – what is it exactly? In: Pintér, R. (ed) Information Society: From Theory to Political Practice. Budapest: Gondolat – Új Mandátum, 2008. Pp. 29–46.

17. Castells, M. Internet-galaktyka. Mirkuvannia shchodo Internetu, biznesu i suspilstva [The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business, and Society]. Per. z anhl. Kyiv, TOV "Vakler", 2007 304 s.

18. Lyotard J. F. Sytuatsiia Post-modernu [The postmodern Condition]. Filozofska i sotsiolohichna dumka. 1995. Vol. 5-6. Pp. 15-38.

19. Martin, W. J. The global information society. London and New York: Routledge, 1995. 223 p.

20. Masuda Y. The Information Society as Post-Industrial Society. Tokyo,

Japan: Institute for the Information Society, 1980. XIV, 171 p.

21. Moore, N. Policies for an information society. Aslib Proceedings, 1998. Vol. 50 No. 1, pp. 20-24. doi.org/10.1108/eb051478

22. Nath, H. K. The information society. Space and Culture. India, 2017. N 4, Pp. 19-28.

23. Stonier, T. The Wealth of Information: Profile of the Post-industrial Society Paperback London: Mandarin, 1983. 176 p.

24. Storozhuk S., Hoyan I., Fedyk O., Kryvda N. Worldview and ideological priorities of modern society: ukrainian and euro-atlantic context. Ideology and Education in Post-Soviet Countries. 2019. № 2 (13), Pp. 255–272.

25. Storozhuk, S. V., & Goyan, Y. N. The Impact of Virtual reality on Self-Actualization of Teenagers: Anthropological Dimension. Anthropological Measurements of Philosophical Research.

2016. Vol. 9. Pp. 17-28. <https://doi.org/10.15802/ampr2016/72119>

26. Toffler, A. Tretia Khvyliia [The third wave]. Kyiv: Vyd. dim "Vsesvit", 2000. 480 p.

27. Trebin M. P. Kontseptualizatsiia fenomenu informatsiinoho suspilstva [Conceptualization of the information society phenomenon]. Bezpekovie innovatsiine suspilstvo: vzaiemodiia u sferi pravovoi osvity ta pravovoho vykhovannia: materialy mizhnar. internet-konf. (25 travnia 2016 r.) [A safe innovative society: interaction in the field of legal education and legal education: materials of the international Internet Conf. (May 25, 2016)]. Kharkiv, 2016. S. 126–137.

28. Tönnies, F. Spilnota i suspilstvo [Community and society]. Dukh i litera. 2002. № 11-12. Pp. 439-453.

29. Webster, Frank V. Theories of the information society. London and New York: Routledge, 2002. 314 p.

INFORMATION AND NETWORK SPACE AS A FORM OF SOCIAL ORGANIZATION

Petraniuk I. A.

Annotation. *The focus of the paper is on illuminating the changes in civilization brought about by the computerization of all aspects of modern life and the identification of the underlying principles and particulars of the “network society’s” social structure. In order to achieve this, the key theories of the information society have been clarified, and the socio-cultural changes of the present have been revealed on the basis of these theories. It has been demonstrated that informatization and the subsequent development of information and communication technologies, as well as the Internet network that they have brought about, have changed reality more than the basic tenets of sociality. The principles of information and network space – whose properties dictate the characteristics of social interaction – have emerged as a result of technological advancements that have changed how we think about space. Human communities are still created on a mental (cultural and psychological) basis in the information age, just as they were in earlier eras, but they no longer have a distinct territorial boundary. As a result, the person experiences a noticeably reduced amount of pressure from external instructions and narratives in the information and network space. As a result, the person can communicate with others freely and without any external prerequisites or justifications, and as a result, the process of its self-determination may have a wide range of unique characteristics that call for a separate, in-depth study.*

Key words: *information era, informatization, information society, network society, the network principle, network, information and network space, community.*